

HET “PALEIS” VAN DE UNIVERSITEIT

Op 3 oktober a.s. zal het precies 175 jaar geleden zijn dat het “Paleis van de Universiteit” plechtig ingehuldigd werd.

Meer daarover in een artikel dat Pierre Kluyskens 34 jaar geleden schreef:

Dag voor dag, bijna uur voor uur, 150 jaar na de plechtige installatie van de Universiteit op 9 oktober 1817 in de Troonzaal van het Gentse stadhuis door de erfprins van de familie van Oranje, is Koning Boudewijn, hoofd van een andere koninklijke dynastie, samen met de academische overheden de lof van dit anderhalve eeuw lang verleden komen maken en het in het teken gesteld van een nieuwe en nog rijkere wetenschappelijke toekomst.

Een andere Belgische Universiteit vierde dezer dagen haar 150-jarig bestaan, want ook de Universiteit van Luik werd door koning Willem I gewild en gesticht.

Door een van de eigenaardige toevallen waarvan de geschiedenis ons menig voorbeeld schenkt, gingen beide Rijksuniversiteiten zich, na eerst wat links en rechts te hebben rondgedoeld, vestigen in gebouwen van... de Jezuïeten, zouden zij beiden een Academisch Paleis optrekken, in dezelfde geest en stijl, als een “Tempel van de wetenschap” opgevat, en zouden zij beiden beroep doen op zeer jonge architecten om het kolossaal werk op te trekken: Lodewijk Roelandt te Gent en Jean-Noël Chevron te Luik, waren immers beiden juist 33 jaar oud toen zij aan de bouw van hun Paleis begonnen.

Het is aan het Gents Universiteitspaleis, de Aula Academica, of de Aula zoals men het ensemble thans naar de grote gehoorzaal noemt, dat wij deze bijdrage willen wijden.

De lessen die op 8 november 1817 aanvingen, werden aanvankelijk gegeven in het Pakhuis op de Koornmarkt, in de gewezen Baudeloo-abdij in de Plantentuin, in het Hospitaal, in een lokaal in de Korte Dagsteeg en ook in het oud-Jezuïetenklooster.

Het college der Paters Jezuïeten werd, na de afschaffing van de orde door Paus Clemens XIV, op 20 september 1773 gesloten en kreeg sindsdien verschillende bestemmingen: Raad van Vlaanderen, Burgerlijke Rechtbank, Koninklijk College ten tijde van Maria-Theresia en Jozef II en zelfs kazerne na de Franse Omwenteling.

Naast het klooster, hadden de Jezuïeten, op 12 mei 1606, op de plaats zelve van de woning van de voormalige Calvinistische leider en Gentse dictator Jan van Hembyse, de eerste steen gelegd van hun kerk, aan de H. Livinus toegewijd, de allerlaatste kerk die zij in gotieke stijl in België oprichtten.

Enkele jaren na de afschaffing van de Orde, schonk Jozef II ze aan de kanuniken van Sinte-Pharaïldis die er in 1784 bezit van namen. Een zeer kortstondig bezit, want na de inval van de Franse Republikeinen, werd zij op 1 november 1798 openbaar verkocht, toegewezen aan een zekere Manilius voor... 3.000 fr. en een maand nadien afgebroken.

Het gewezen Jezuietenklooster, met inbegrip van de Sodaliteit, nam het grootste deel van de teerling thans gevormd door Volderstraat, Paddenhoek, Universiteitstraat en Korte Meer in beslag, zodat heel wat grond beschikbaar was. De stad deed een gunstkoopje toen zij het ensemble voor 39,518 gulden aankocht. Men zou de grond vandaag wel 7 à 800 maal duurder betalen.

Plannen voor de gebouwen van de verschillende faculteiten werden ontworpen terwijl men op de plaats zelve van de afgebroken Jezuietenkerk en dus ook van de voormalige woonst van Hembyse, een somptueus "Paleis der Hogeschool" zou optrekken.

Al de bouwkosten zouden gedragen worden door de stad Gent, die hiermede haar vreugde en haar erkentelijkheid om de van koning Willem bekomen gunst, wilde uitdrukken.

Gent deed nog meer voor de jonge Universiteit: het stelde zijn rijke bibliotheek ten dienste van de Universiteit, de Plantentuin en gaf samen meer dan 500.000 gulden uit, toen een fantastische som, voor gebouwen en inrichting van de Hogeschool.

De bouw van de Aula Academica zou een belangrijk bedrag opsorpen, want de stad wilde een reusachtig Paleis, een tempel van de Wetenschap, welke de eeuwen zou trotseren en met de mooiste gebouwen en monumenten van Gent in pracht en luister zou mogen wedijveren.

Men had de geschikte plaats gevonden, nu moest men nog the right man ontdekken die een dergelijk plan zou kunnen uitwerken.

Er zijn in die jaren heel wat bouwmeesters te Gent, knappe en minder knappe: er zijn dan ook talrijke kandidaten, evenveel intriges, beloften, maar wanneer het stadsbestuur zijn keus laat vallen op de 31-jarige architect Lodewijk Roelandt die te Gent en in het land nog geen enkel belangrijk werk op zijn actief heeft, kunnen de Gentenaren het niet geloven. Wanneer hij op 3 mei 1817 zijn ontwerp in de gemeenteraad komt verdedigen, zijn talrijke leden zeer sceptisch; wanneer hij zijn plan op de tafel ontplooit, verdedigt, uitleg verstrekt, cijfers aanhaalt, keert de tijd; wanneer hij de zaal verlaat heeft hij gans de raad aan zijn zijde: "Cet immense travail est vu, examiné et discuté par le conseil", lezen wij in het verslag van de zitting, "et raisonné par l'auteur avec autant d'intelligence que de précision. Le conseil a remarqué avec satisfaction cette conception vraiment grandiose et digne de son objet, et en témoigne sa reconnaissance particulière à l'auteur dont les essais lui paraissent des chefs-d'oeuvre".

In die jaren ging men, zelfs in administratieve aangelegenheden, vlug te werk. De gemeenteraad betuigde zijn instemming en nog geen zes weken later werd zijn beslissing, bij K.B. van 17 juni 1817, goedgekeurd.

Op ieders lippen was nu de naam van de jonge uitverkorene, gekende, woelige, enthousiasme en ambitieuze figuur, die in 1808, op 22-jarige ouderdom, stichter was geweest van de Société des Beaux-Arts, maar die nog geen gelegenheid had gekregen iets groots te verwezenlijken en die plots de belangrijkste opdracht welke in die jaren een Belgisch architect ten dele viel, mocht uitvoeren.

Zij die zijn naam naar voren hadden gebracht, hadden op het beste paard uit de stal gewed.

Roelandt die op 31 januari 1786 te Diksmuide als enige zoon van eenvoudige mensen werd geboren, had op de schoolbanken niet veel lauweren geogst, maar wanneer hij naar de Academie te Gent mag gaan studeren, kaapt hij er alle prijzen weg, verlaat op 22-jarige ouderdom de school als een van de grootste beloften, sticht de Société des Beaux-Arts, maakt relaties en trekt het jaar daarop naar Parijs met aanbevelingsbrieven van Velleman, Van Huffel en Delafaille die hem het atelier openen van Percier, de architect van Napoleon. Hij behaalt de prijs in de grote prijskamp van bouwkunde, werkt met Percier en Fontaine aan de plannen voor het paleis van de Roi de Rome en komt zich in 1815 definitief in Gent vestigen.

Niemand is sant in eigen land. Wel wordt hij als “de” grote figuur aangezien in de Soc. des Beaux-Arts, doch de bestellingen blijven achterwege. De Engelsen hadden nochtans op hem beroep gedaan voor het in Londen op te richten Waterloo-monument; het ontwerp werd geweigerd als zijnde te grandioos. De Soc. des Beaux-Arts laat een penning slaan met de woorden: “geweigerd door de gierigheid en de afgunst van de Engelsen”.

En dan komt plots, onverwachts, de opdracht voor de Aula, opdracht die gedurende 36 j. van tientallen andere opdrachten en verwezenlijkingen zal gevolgd worden, die van Roelandt indien niet de allergrootste dan toch de vruchtbaarste Gentse bouwmeester aller tijden zullen maken; de Aula, de Gentse Schouwburg, het Gerechtshof, het Casino, het Stapelplein, de klokkentoren van het Belfort, de nieuwe Dampoort, de nieuwe zalen van de Concorde, de St.-Annakerk, de Rijbaan of Manege, het binnenportaal van de O.L. Vrouw-St. Pieterskerk, zonder dan nog te gewagen van tientallen andere belangrijke officiële en private opdrachten in gans het land.

De eerste steen van het Paleis der Hogeschool werd gelegd op 4 augustus 1819, de laatste steen zeven jaar later en op 3 oktober 1826, negen jaar na de gelukkige start van de Universiteit, werd de Aula met ongemene luister en in aanwezigheid van de minister van Binnenlandse Zaken, van Gobbelschroy, plechtig ingehuldigd.

De woorden “laatste steen” zijn misschien een eufemisme, want het gebeurt toch zo zelden dat men de allerlaatste hand legt aan een openbaar gebouw. Zoals aan dat andere werk van Roelandt, het Gentse Gerechtshof, ontbrak het bas-reliëf door Callaigne ontworpen, in het fronton boven de indrukwekkende zuilen. Het Gerechtshof kreeg het zijne, werk van wijlen Geo Verbanck, meer dan een eeuw later, de Aula wacht nog steeds op de zijne!

Laten wij echter de gebeurtenissen niet vooruitlopen, en keren wij terug naar die eerste steen, die niet honderd ten honderd een gewone steen was.

Falck, minister van Openbaar Onderwijs, kwam hem leggen met veel muziek, redevoeringen, een banket en een algemene verlichting, in aanwezigheid van al de burgerlijke en militaire overheden, van de vier hoofdgilden, van de Fonteinisten, St.-Cecilia en talloze andere lokale verenigingen en maatschappijen.

Op dat ogenblik waren de werken aan de gebouwen en auditoria rond de grote binnenkoer en kant Lange Meer reeds ver gevorderd. Voor de eerste steenlegging had men een gedenkpenning laten slaan, door Braemt, waarop herinnerd werd aan de vrijgevigheid van de stad: AULAE ACADEMICAE CONSTRUCTIONE DECRETA. AERE MUNICIPALI MDCCCXIX, en het opschrift POSITO PRINCIPE LAPIDE S.P.Q. GAND. FEST. ET SOLENN. DIEM.

Drie exemplaren van deze medaille (in goud, zilver en brons) werden in een loden kistje, in de eerste steen geplaatst, samen met een exemplaar van al de muntstukken uit de regering van Willem I (een gouden stuk van 10 gulden, zilveren stukken van drie gulden, een gulden en een halve gulden, en wat “klein geld”). Bovendien een afdruk van de academische zegel, van de zegel van de curatoren, een tekening van de zuilengalerij, een opschrift op drie bronzen platen met, voor het nageslacht, de bijzonderste feiten van de plechtigheid, het procesverbaal in dubbel exemplaar van de eerste steenlegging, opgesteld door Hye-Schoutheer en ondertekend door de aanwezige overheden.

Al deze stukken en documenten werden zorgvuldig in het kistje gelegd, dat verzegeld werd, en in de steen geplaatst.

Burgemeester Piers de Raveschoot overhandigde minister Falck het kostbaar troffeltje om tot het traditioneel “metselwerk” over te gaan.

De eerste steenlegging van het Hogeschoolpaleis in 1819, was voor de Gentenaren een gebeuren van uitzonderlijke betekenis. Zolang het bij ontwerpen, plannen en beloften was gebleven, waren zij eerder sceptisch: zij hadden in de voorbije jaren reeds zovele dromen voor werkelijkheid genomen dat zij het inmetselen van deze eerste steen hadden afgewacht om hun vreugde luidruchtig te bezingen. De “liierzang” in de gezwollen en ingewikkelde stijl van de tijd, door Vervier gedicht, vertolkte dan ook het geluk, de hoop en de trots van de Gentse bevolking, niet enkel om de toen reeds op volle toeren draaiende Universiteit, maar ook om de zekerheid die zij nu had binnen afzienbare tijd in

de oude monumentenstad een paleis te bezitten dat in pracht met de mooiste gewrochten van Europa zou mogen wedijveren.

Zij verkeerden immers in de waan dat Roelandt met zijn Aula de architecturale hoofdvogel had afgeschoten! “La coupe de ce palais”, schreef enkele jaren nadien Goetghebuer in zijn “Choix des monuments, offre cette pompe architecturale et cette exécution soignée qui commandent à la fois l’admiration et le respect”.

Zelden heeft een kunstenaar met zoveel brio en kunde, de smaak en de wil van zijn tijdgenoten beantwoord als Lodewijk Roelandt in het Paleis van de Hogeschool. Academische en burgerlijke overheden wilden dat de Aula zou opgevat en gebouwd worden als de strenge, grandiose, indrukwekkende Tempel van de Wetenschap.

Door het ensemble op te trekken in de klassieke stijl der oudheid, met een zuilengalerij, een statische voorzaal en een somptueuse Rotonde, versierd met allerhande allegorische, eveneens aan de Oudheid ontleende motieven, is de bouwmeester volledig ingegaan op de wens en de mentaliteit van zijn tijdgenoten.

Het mag een geluk heten dat Lodewijk Roelandt nog betrekkelijk jong was, wanneer deze belangrijke opdracht hem werd toevertrouwd. Het was zijn eerste bestelling en wellicht is hij er voor teruggeschrikt te persoonlijk werk te leveren in een zo reusachtig gebouw. Hij is links en rechts aan betrouwbare bronnen elementen gaan putten die hem een zekerheid en een waarborg waren. Zijn grote verdienste is geweest ze tot een eenheid te kunnen versmelten en het ensemble een indrukwekkend en evenwichtig voorkomen te hebben geschonken.

Men kan aan het functionele van het gebouw twijfelen, maar het kan niet geloofwaardig worden dat Roelandt de afstand van de straat naar de feestzaal heeft kunnen opvatten en optrekken als een majestatische opeenvolging van ruimten en vlakken die de bezoeker of genodigde als het ware voorbereiden tot het betreden van deze somptueuse zaal, het sanctuarium van de Wetenschap.

Spijtig is dat de ingang uitgeeft op een tamelijk smalle straat. Deze zuilengang zou, uitkomend op een openbaar plein, een veel grotere indruk verwekken.

“Il ne chercha point”, schrijft Prof. Cloquet, “de nouvelle combinaison de formes, mais ils s’attacha à faire revivre celles des édifices de la Rome antique. On y retrouve la colonnade du péristyle du Panthéon, les chapiteaux du temple d’Auguste et de Faustine, un vestibule pareil au tepidarium des thermes romains, une rotonde inspirée des laconicon antiques”.

Het peristilium heeft zeer gelukkige proporties: de acht grote zuilen, afkomstig van gesloopte gebouwen van de St. Pietersabdij, hebben met de rijk beeldhouwde Corintische kapitelen, prachtige allure en ook de reusachtige poort is weelderig gesculpteerd. Wanneer zij wijd open gaat, komt de bezoe-

Peristilium. Foto Edgar Barbaix

ker ogenblikkelijk onder de indruk bij het aanschouwen van de grootse enfilade en de ruime voorzaal versierd met borstbeelden van geleerden en met aller-

lei motieven, die de statigheid van dat gedeelte van de bouw nog kracht bijzetten. Het is de gewenste overgang naar de "tempel" en zijn ingetogen atmosfeer.

De bezoeker die de majestatische trap beklimt, voelt het klimaat aan intensiteit toenemen naarmate hij de rotondezaal nadert die voor hem opengaat in haar luister en praal: harmonisch van afmetingen, klassiek versierd, elegant met haar bovengalerij, haar talrijke motieven, medaillons, en bovenal de prachtige koepel die een getemperd licht op het podium en de in amphitheater opklimmende zetels werpt, is deze Promotiezaal, zoals men ze eertijds noemde, een van de schoonste verwezelijkingen van Lodewijk Roelandt.

Moeite, noch tijd, noch geld werden gespaard om van deze zaal een juweel te maken dat met de mooiste academiezalen in Europa, deze van Parijs, Napels en Berlijn de vergelijking zou mogen doorstaan.

Zeven volle jaren werd koortsachtig aan de bouw gewerkt. Een van de beste beeldhouwers van het land, Philippe Parmentier, leverde het grootste deel van het beeldhouwwerk.

Parmentier werd te Feluy bij Nijvel geboren in 1787 en was op dat ogenblik nog vooraan in de dertig. Hij had te Parijs gestudeerd o.m. in het atelier van Bridan en hij genoot van een gevestigde faam toen men op hem beroep deed om de medaillons van de beroemde geleerden, en de cariatiden te sculpteren. Parmentier kwam zich te Gent vestigen en kende er een danig succes dat hij in onze stad bleef waar hij talrijke opdrachten uitvoerde en in 1851 overleed. Koning Willem die zijn talent apprecieerde kocht o.m. in 1825 een "Baadster" in marmer, aan, gebaar dat de kunstenaar een nog groter succes in zijn loopbaan verzekerde.

Het Hogeschoolpaleis werd op 3 oktober 1826 plechtig ingehuldigd in aanwezigheid van de minister van Binnenlandse Zaken, van Gobbelschroy en van alle plaatselijke overheden. Een banket in de Troonzaal van het stadhuis, tijdens hetwelk men het glas menigmaal ledigde op de gezondheid van de jeugdige held, Lodewijk Roelandt, besloot de feestelijkheden.

Boven de zuilen van het peristilium, prijkte in gouden letters, het fiere opschrift van de dankbare stad: AUSEPICE GULIELMO I ACAD. CONDITORE POSUIT S.P.Q.G. - MDCCCXXVI.

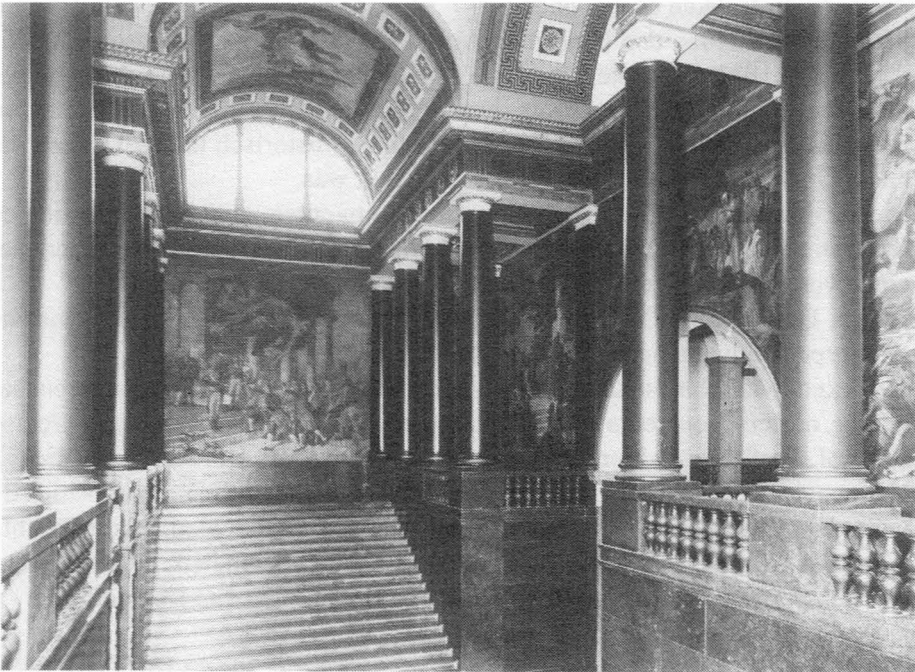
Enkele weken na de Septemberomwenteling werd het opschrift, op 12 november 1830, verwijderd, nadat de "Société patriotique" een petitie in die zin tot het stadsbestuur had gericht, maar op 23 juni 1840 plaatste men het, definitief, terug. "Heden, in den vroegen morgen, schrijft Destanberg, plaatst men op den voorgevel der Hogeschool het opschrift weder dat de stichting onder Willem I herinnert. In eene zitting van den gemeenteraad had de heer advocaat Metdepenningen aan het schepencollege aangekondigd dat hij de her-

stelling van dit opschrift vragen zou: het gemeentebestuur wachtte daar niet op en handelde”!

Een detail, een belangrijk element, ontbrak bij de plechtige inhuldiging van het Paleis in 1826: het grote bas-reliëf door de stad aan de Brugse beeldhouwer Calloigne besteld, dat het fronton boven het opschrift moest versieren. Het ontwerp van Calloigne stelde de Regering van Willem I voor onder de trekken van Minerva, de Gentse stede een universiteit en de academische emblemen schenkend. Rond deze middenfiguur had de kunstenaar de allegorische figuren van de verschillende fakulteiten gegroepeerd, terwijl aan de twee uiteinden de zinnebeeldige voorstellingen van de Schelde en van de Leie prijkten.

Het ensemble was geheel opgevat in de geest van de tijd, maar, zoals de schets het laat veronderstellen, zou het ontegensprekelijk de hoofdingang van de Volderstraat meer cachet en luister hebben geschonken. Waarom het werk van Calloigne niet werd uitgevoerd, konden wij nergens achterhalen en men kan enkel betreuren, dat 150 jaar na de aanstelling van de Universiteit nog geen krediet werd losgekregen om het peristilium naar het plan van Roelandt en het ontwerp van Calloigne te voltooien.

Het gebouw was in 1826, op deze uitzondering na, architecturaal en sculpturaal volledig af, doch het had, in bepaalde delen, een te killig aspect, een te

Een deel van de voorzaal van de Aula.

strengere allure, die weinig overeenstemden met onze traditionele architectuur, waar ook, in de binnenversiering, de schilderkunst doorgaans een belangrijke rol wordt toebedeeld.

In de jaren vijftig van de vorige eeuw, oordeelden Staat en Stad dat men best muurschilderingen zou laten uitvoeren: een overeenkomst werd bereikt: de 287 m² schilderwerk zouden voor 80% door de Staat en voor 20% door de Stad worden bekostigd.

De keus viel op twee Gentse artiesten, Lode De Taeye en de fantast Victor Lagye, destijds avonturier die na de in de gelederen van Garibaldi te hebben gestreden, in Italië ter dood werd veroordeeld, zijn cel ontvluchtte en veilig de Arteveldestad vervoegde. Fantast was hij gebleven en ook wel De Taeye, want in 1858 zetten zij zich naarstig aan het werk en in... 1872 was Lagye klaar gekomen met één enkel paneel, de Taeye met zijn twee panelen. Nog een geluk dat zij bij het werk op de hulp en medewerking hadden mogen rekenen van Jan, Albrecht en Juliaan De Vriendt, anders ware het voor de Universiteit een ramp geworden. Maar veertien jaar om met vijf kunstenaars drie panelen af te werken, het was toch wat kras.

In maart 1868 werd Jan De Vriendt plots duizelig-of was hij in slaap geraakt? -viel van de hoge steigers en stierf enkele dagen later aan de opgelopen verwondingen. Lagye en De Taeye voelden nog weinig voor een dergelijke opdracht. Ik ben ziek, beweerde Lagye, en ik heb elders veel werk, zegde De Taeye en zij trokken er van onder...

Staat en Stad deden dan beroep op Alfred Cluysenaer, een “ernstige” kandidaat, die in 1881 de laatste hand legde aan de vijf door hem uitgevoerde panelen. Het ensemble dat een soort resumé van de menselijke geschiedenis en filosofie wil zijn, ligt volledig in de lijn van het historisch tafereel, genre dat na de Omwenteling van 1830 geweldig in trek was.

Met de muurschilderingen in de Beurs van Antwerpen, luidt het bovendien de renovatie in van de decoratieve schilderkunst in onze gewesten, sedert het einde van de Middeleeuwen totaal verwaarloosd.

Lagye, De Taeye en Cluysenaer hebben het werk uitgevoerd, maar geenszins ontworpen en uitgedacht.

De bekende geschiedschrijver Henri Moke zorgde voor de historische ensce-nering, na eerst contact te hebben genomen met de toen zeer geprezen Gentse filosoof, Professor Callier, de discipel van Huet en van Bordas-Demoulin.

Het opzet van Callier en van Moke was geweest, in een reeks composities de verzoening van de Rede en van het Geloof te laten uitbeelden. Het ensemble is, zowel artistiek als historisch en filosofisch, een belangrijk tijdsdocument dat zich perfect wist te integreren in het reusachtig plan van Roelandt.

Pierre KLUYSKENS.